

تحلیل هفته

شماره: 443

(از 20 الی 26 اسد 1403 هـ ش)

آغاز استخراج معدن مس عینک؛ تأثیرات آن بر ثبات اقتصادی، سیاسی و توسعه روابط منطقه‌ای افغانستان

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می‌خوانید:

- آغاز استخراج معدن مس‌عینک؛ تأثیرات آن بر ثبات اقتصادی، سیاسی و توسعه روابط منطقه‌ای افغانستان.....3
- معرفی معدن مس‌عینک.....3
- اثرات معدن مس‌عینک بر توسعه اقتصادی افغانستان.....4
- اثرات معدن مس‌عینک بر ثبات سیاسی افغانستان.....5
- اثرات معدن مس‌عینک بر تقویت روابط منطقه‌ای افغانستان.....6
- نتیجه.....7
- پیشنهادات.....7
- منابع.....8

آغاز استخراج معدن مس عینک؛ تأثیرات آن بر ثبات اقتصادی، سیاسی و توسعه روابط منطقه‌ای

افغانستان

مقدمه

معادن در توسعه‌ی همه جانبه‌ی دولت و ادامه‌ی زندگی دلخواه بشر نقش مهمی دارد. افغانستان که در قلب آسیا قرار داشته و ظرفیت اقتصادی آینده آن به منابع طبیعی و موقعیت جیوپولیتیکی آن بستگی دارد، می‌تواند از این فکتورها برای رشد و رفاه خود استفاده کرد. بر اساس تحقیقات انجام شده، افغانستان از جمله کشورهای با بیشترین منابع طبیعی در منطقه به شمار می‌رود که ارزش اقتصادی آن تا 3 تریلیون دالر می‌رسد. به طور کلی، 1400 منطقه‌ی مختلف در افغانستان وجود دارد که دارای مواد معدنی بوده و عمده‌ترین آنها نفت، گاز طبیعی، ذغال سنگ، مس، کروم، آهن، طلا و سنگ مرمر می‌باشد. به همین دلیل این کشور بر اساس منابع زیر زمینی خود جزو ثروتمندترین کشورهای جهان به شمار می‌رود. یکی از این معادن طبیعی معدن مس عینک در ولایت لوگر است که در زمان حکومت حامد کرزی در افغانستان در سال 2008 م، قرارداد استخراج آن با یک شرکت چینی به نام MCC به امضاء رسید. اما در آن زمان نظر به مشکلات امنیتی، نبود چشم انداز واحد در دستگاه‌های دولتی، فساد مالی، رقابت کشورهای منطقه در تعامل اقتصادی با افغانستان و اختلافات ایالات متحده آمریکا و چین باعث تاخیر در استخراج این معدن شد. پس از روی کار آمدن دوباره امارت اسلامی در افغانستان، راه برای استخراج این معدن باز شد و در سوم ماه اسد سال جاری کار استخراج آن رسماً آغاز گردید. اینکه بهره‌برداری از معدن مس عینک چه تأثیری بر قدرت اقتصادی، ثبات سیاسی و توسعه‌ی روابط منطقه‌ای افغانستان خواهد داشت؟ پرسشی است که پاسخ به آن در این نوشته روشن خواهد شد.

معرفی معدن مس عینک

معدن مس عینک در منطقه عینک ولسوالی محمد آغه ولایت لوگر موقعیت دارد. این معدن بزرگ‌ترین معدن مس افغانستان و دومین معدن مس در جهان به شمار می‌رود. این معدن در دوران قبل از اسلام نیز مورد استفاده قرار می‌گرفت. اما این معدن توسط پژوهشگران روسی در سال 1973 دوباره کشف و فعالیت‌های اکتشافی آن در سال 1974 آغاز شد. این معدن از نظر علم جیولوژی دارای ویژه‌گی رسوبی-آتشفشانی است. این معدن در سه بخش مرکزی، غربی و جنوبی ولایت لوگر تشکیل شده و 11.3 میلیون متریک تن مس در این معدن تثبیت و برآورد شده است. مجموع ذخایر مس در این منطقه 17 میلیون متریک تن خواهد بود. این معدن علاوه بر مس، دارای 7700 متریک تن نقره (Ag)، 600 هزار متریک تن کوبالت (Co) و مقدار محدودی طلا است.¹

بر اساس گزارش انستیتوت بروکینگز، افغانستان دارای بیش از 2.3 میلیارد متریک تن آهن و 1.4 میلیون متریک تن مواد معدنی کمیاب است. بر اساس گزارش سروی زمین شناسی ایالات متحدهی آمریکا، این کشور دارای مواد معدنی استخراج نشده به ارزش یک تریلیون دالر است. از آهن، طلا و لیتیوم در باتری‌های قابل شارژ و سایر تکنالوژی‌ها استفاده می‌شود. این ماده‌ی معدنی کمیاب و ضروری است، علاوه بر مس که ماده معدنی اصلی معدن عینک است، در بازارهای در حال توسعه، خودروهایی برقی، در انرژی‌های تجدید پذیر (قابل شارژ) و مراکز معلوماتی استفاده می‌شود.²

معدن مس عینک برای اولین بار در سال 2008 م در دوره‌ی جمهوریت با مقامات دولتی وقت و شرکت چینی Metallurgical Corporation of China (MCC) به مدت 30 سال امضا شد.³ همانطور که در مقدمه اشاره شده وجود مشکلات در داخل حکومت در افغانستان، ناامنی و مخالفت ایالات متحدهی آمریکا با سرمایه‌گذاری چین در بعد اقتصادی افغانستان، باعث شد تا کار عملی این پروژه آغاز نشود. با این حال، زمانی که امارت اسلامی در سال 2021 م بر اساس یک سیاست غیر حزبی مبتنی بر اقتصاد متوازن در افغانستان قدرت را گرفت، توانست توجه کشورهای منطقه به ویژه چین را در زمینه‌ی استخراج مس عینک جلب کند. بنابراین در 24 جولای 2024، مقامات ارشد امارت اسلامی به همراه دیپلمات‌ها و سرمایه‌گذاران چینی مقیم در افغانستان نوار ساخت جاده معدن مس عینک را قطع کردند.⁴ سوالی که اینجا مطرح می‌شود و نیاز به توضیح دارد این است که آیا چینی‌ها این بار این پروژه را پیش خواهند برد و آیا احتمال توقف مجدد برای آن وجود خواهد داشت؟ در پاسخ به این پرسش می‌توان گفت که همه کشورها امکانات سرمایه‌گذاری خارجی خود را بررسی می‌کنند و سپس تصمیم می‌گیرند که آیا سرمایه‌گذاری کنند یا خیر. ظاهراً مشکلاتی که قبل از اجرای این پروژه در دوران جمهوریت وجود داشت به پایان رسیده است. به گونه‌ی مثال، مشکل امنیتی که قبلاً برای پروژه یک مشکل جدی بود، نسبتاً پایان یافته است، علاقه‌ی دولت نیز به این حوزه بسیار زیاد است و در دستگاه دولتی یک نگاه واحد به این پروژه وجود دارد، همچنین حضور امریکایی‌ها (حضور فزینگی) در افغانستان که مخالف دخالت چین در بعد اقتصادی افغانستان بودند، وجود ندارد. این مشکلات قبلاً توسط شرکت چینی مورد ارزیابی قرار گرفته و به همین دلیل اقدام صورت گرفته است؛ بنابراین می‌توان گفت که چین به کار خود در این پروژه ادامه خواهد داد. اما از اینکه چین در مورد ثبات و امنیت دائمی افغانستان چندان مطمئن نیست، بناً برای اینکه این پروژه را از دست ندهد آن را دوباره به دست آورده و اما کار را با توجه به شرایط افغانستان به گونه‌ی آهسته به پیش می‌برد.

این پروژه یکی از بزرگترین پروژه‌ها در افغانستان به حساب می‌آید. بنابراین بعید نیست که تقویت اقتصادی افغانستان، تأثیر مثبتی بر ثبات سیاسی و تقویت روابط این کشور با سایر کشورها داشته باشد که در زیر به آن اشاره می‌کنیم.

اثرات معدن مس عینک بر توسعه اقتصادی افغانستان

طبق قرارداد سال 2008 م با چین، این شرکت در فاز اول 2.899 میلیارد دالر در این معدن سرمایه گذاری خواهد کرد. پس از آن سطح این سرمایه گذاری به پنج میلیارد دالر خواهد رسید. بر اساس آن 800 میلیون دالر امریکایی به عنوان ضمانت و 400 میلیون دالر در سال به عنوان مالیات به افغانستان داده می شود. علاوه بر این، شرکت موافقت کرده که از ذغال سنگ افغانستان در استخراج این معدن و غنی سازی مس استفاده خواهد کرد و در مقابل به ظرفیت 400 مگاوات برق تولید خواهد کرد. بر اساس این قرارداد، خط آهن از تورخم به تاجکستان از طریق عینک ساخته خواهد شد، که از طریق معدن حاجی گک بامیان به یکاولنگ و از آنجا از طریق دره صوف، شمال افغانستان را به تاجکستان متصل می کند. و طلاهایی که از این معدن استخراج می شود به طرف افغان تحویل داده خواهد شد. با آغاز طرح استخراج مس عینک علاوه بر سایر مزیت های اقتصادی، 8 هزار نفر در فاز اول به صورت مستقیم و 15 هزار نفر در فاز دوم و هزاران نفر دیگر به صورت غیر مستقیم مشغول به کار خواهند شد.⁵

همانطور که افغانستان از نظر تکنولوژی و ماشین آلات در موقعیتی قرار ندارد که چنین معادنی را به تنهایی استخراج کند، بنابراین لازم است در این زمینه با آن عده کشورها که تجربه و تکنولوژی در این زمینه را دارند قرارداد امضاء کند. افغانستان بر اساس این قراردادی که با چین دارد، می تواند درصد خاصی از مواد معدنی و سنگ معادن خود را به دست آورد و به این ترتیب می تواند به یک کشور صادر کننده ای مواد معدنی به ویژه صادر کننده ی مس تبدیل شود.

مس در حال حاضر در بازارهای بین المللی برای تولید و ذخیره انرژی تقاضای بالایی دارد. بنابراین افغانستان می تواند از بازارهای بین المللی سود قابل توجهی داشته باشد. از سوی دیگر در این قرارداد توافق شده است که از ذغال سنگ افغانستان برای غنی سازی مس استفاده شود. از این جهت، افغانستان نمی تواند ذغال سنگ را ارزان به کشورهای دیگر صادر کند و به جای آن در داخل از آن استفاده صورت گیرد همانگونه که در مصرف آن در داخل با شرکت چینی تفاهم صورت گرفته است. استفاده رایگان از برق ذغال سنگ، ساخت خط آهن که منجر به اتصال منطقه ای می شود و آسیای مرکزی را به آسیای جنوبی متصل می کند، کاری است که افغانستان می تواند علاوه بر دریافت منافع، برای افزایش توان مالی و درآمد اقتصادی خود انجام دهد به ویژه بر اهمیت جیوپولیتیک افغانستان نیز تأثیر مثبت دارد. همچنین بر اساس استخراج این معدن که ارزش بیشتری نسبت به سایر فلزات و مواد معدنی دارد و مسی که در حین استخراج به دست می آید بدون هیچ هزینه خاصی توسط دولت افغانستان دریافت می شود.

اثرات معدن مس عینک بر ثبات سیاسی افغانستان

ثبات سیاسی کشورها با توانایی اقتصادی رابطه ی مستقیم دارد. از نظر روابط بین الملل موفق ترین کشورهای جهان کشورهایی هستند که به توسعه اقتصادی رسیده و نیازهای اقتصادی دولت و ملت شان را برآورده کرده اند. بنابراین چنین کشورهای از ثبات سیاسی برخوردار می باشند. زیرا بر اساس توانایی

اقتصادی، دولت‌ها می‌توانند خواسته‌های مشروع مردم خود را برآورده سازند. جوامعی که خواسته‌های مشروع آنها برآورده می‌شود، سطح تعلیم و تحصیلات مردم آنجا گسترده شده و بینش سیاسی آنها به طور قابل توجهی مثبت می‌شود. آنها منافع ملی خود را می‌شناسند و برای دستیابی و حفظ آن تلاش می‌ورزند. برعکس، از دخالت خارجی برای به دست آوردن منافع خود جلوگیری می‌کنند و در مقابل هرگونه اقدام منفی علیه کشورشان می‌ایستند. اما کشورهایی که استقلال اقتصادی ندارند و در فقر زندگی می‌کنند، علاوه بر مشکلات داخلی، با معضلات اجتماعی نیز دست و گریبان هستند که این باعث می‌شود سطح دانش آنها بسیار پایین و حتی با هیچ برابر باشد؛ بنابراین فرصت فکر کردن به توسعه، امنیت و ثبات کشور را نداشته و نمی‌توانند به آن فکر کنند.

از این رو قربانی مداخلات خارجی شده و در مورد دولت‌های خود قضاوت‌های ناعادلانه می‌کنند و حتی در مقابل آن می‌ایستند؛ کشور ما نمونه‌ی خوبی در این زمینه است. اگر پروژه ملی مانند معدن مس عینک راه اندازی شود و دولت از آن بهره‌بردار. با این کار، دولت می‌تواند از یک سو نیازهای خود را و از سوی دیگر نیازهای ملت را برآورده سازد. زمانی که نیازهای این دو جنبه برآورده شود دولت به پایداری رسیده و به سطوح توسعه دست می‌یابد.

اثرات معدن مس عینک بر تقویت روابط منطقه‌ای افغانستان

از نظر روابط بین‌الملل، همه کشورها بر اساس منافع ملی خود با سایر کشورها ارتباط برقرار می‌کنند. در این زمینه بیشتر از هر چیز منافع سیاسی، اقتصادی و امنیتی در نظر گرفته می‌شود و پس از آن با یک کشور ارتباط برقرار می‌گردد و سپس در کشور مربوطه سرمایه‌گذاری می‌کند تا از مزایای فوق برخوردار شود؛ مثال خوب آن موضوع فوق (سرمایه‌گذاری چین در معدن مس عینک) است. سرمایه‌گذاری چین در این معدن نه تنها روابط چین و امارت اسلامی را تقویت می‌کند. بلکه توجه دیگر کشورهای منطقه را نیز به افغانستان افزایش می‌دهد که در نتیجه سبب تقویت روابط منطقه‌ای امارت اسلامی می‌گردد که به شرح زیر اشاره می‌گردد:

1. هند تا کنون روابط گسترده‌ای را با امارت اسلامی آغاز نکرده و فقط کمک‌های بشردوستانه به افغانستان می‌فرستد و ورود افغان‌ها به این کشور را ممنوع کرده و برای آنها ویزا نمی‌دهد. اینکه از یک سو چین و هند در منطقه رقابت دارند و از سوی دیگر هر دو کشور به مواد خام در بخش صنعتی نیاز دارند. بنابراین وقتی چین در این زمینه در افغانستان دخالت می‌کند، هند ساکت نخواهد نشست و حتماً به افغانستان نزدیک‌تر شده و روابط خود را با امارت اسلامی آغاز می‌کند. نمونه‌ی بارز آن اظهارات مثبت سخنگوی وزارت امور خارجه‌ی این کشور پس از آغاز استخراج مس عینک در مورد از سرگیری ویژه برای افغان‌ها به تاریخ 27 جولای سال جاری می‌باشد.⁶ با ایجاد روابط میان امارت اسلامی افغانستان و هند، روابط تجارتي افغانستان تقویت می‌یابد و تأثیر مثبتی بر بخش

تعلیم و تحصیل دارد. در بخش صحت، افغان‌ها می‌توانند بیماران خود را برای تداوی به این کشور بفرستند و شروع روابط با این کشور در عرصه سیاسی نیز در بی طرفی سیاست خارجی امارت اسلامی نیز تأثیر مثبت دارد.

2. بر اساس این قرارداد میان امارت اسلامی و چین، خط آهن از تورخم به تاجکستان در حال ساخت است. این خط، راه را برای اتصال منطقه‌ای افغانستان هموار خواهد کرد و افغانستان بر اساس خط آهن آسیای جنوبی را به آسیای مرکزی متصل خواهد کرد. ارزش ترانزیتی افغانستان افزایش خواهد یافت، از این رو علاوه بر کشورهای آسیای جنوبی، توجه کشورهای آسیای مرکزی نیز افزایش یافته و منجر به تقویت روابط منطقه‌ای افغانستان خواهد شد.

3. علاوه بر این، کشورهای آسیای مرکزی و آسیای جنوبی از طریق راه آهن فوق به یکدیگر متصل می‌شوند. سایر کشورها کالاهای تجاری خود را از طریق افغانستان به این دو منطقه صادر می‌کنند که این به افغانستان اعتماد بیشتر داده و روابطش با این کشورها تقویت خواهد کرد.

4. دخالت چین در افغانستان به ویژه در زمینه‌ی استخراج مواد معدنی امروزه در سرخط رسانه‌های خارجی قرار دارد که این موضوع دیگر کشورها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و آنها را تشویق می‌کند تا برای به دست آوردن منافع خود، روابط خود را با افغانستان آغاز نموده و با این کشور تعامل داشته باشند.

نتیجه

چین به عنوان بازیگر مهم منطقه از یک سو در تلاش است تا قدرت نرم خود را در منطقه تقویت کند و از سوی دیگر از توانایی‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی منطقه بهره‌مند شود. از سوی دیگر، امارت اسلامی پس از به قدرت رسیدن در افغانستان باید نیازهای اقتصادی خود را برطرف نموده سرمایه‌گذاران خارجی را جهت سرمایه‌گذاری در افغانستان جذب کند. هر دوی این‌ها دلایلی است که چین و امارت اسلامی را مجبور به همکاری با یکدیگر کرده‌است.

اگر این پروژه با موفقیت و با نظارت خوب امارت اسلامی عملی شود، بعید نیست که افغانستان به کشور صادرکننده‌ی مواد معدنی به ویژه مس تبدیل شود، در این صورت وضعیت اقتصادی افغانستان در جهت مثبت پیش رفته و از آن زمان به بعد ثبات سیاسی ادامه خواهد داشت و به همین دلیل اعتماد سایر کشورها به امارت اسلامی افزایش می‌یابد و توجه بیشتری کشورهای منطقه را به خود جلب کرده و در نهایت به عنوان یک بازیگر مهم در منطقه ظاهر خواهد شد.

پیشنهادات

نظر به مطالب فوق پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد.

- 1- امارت اسلامی یک تیم حرفه‌ای و مجرب را برای مدیریت و نظارت بر این پروژه تعیین کند که این پروژه را به خوبی مدیریت و نظارت کند تا طرف مقابل مفاد قرارداد را زیر پا نگذارد. این اقدام باعث می‌شود که از یک سو به محیط زیست و آثار تاریخی در حین استخراج معادن آسیبی نرسد و از سوی دیگر تمام امتیازاتی که در قرارداد برای افغانستان در نظر گرفته شده‌است، به گونه‌ی درست به دست آید.
- 2- نظر به اینکه مواد معدنی متعلق به کل ملت و نسل‌های آینده آن است. بنابراین به امارت اسلامی پیشنهاد می‌شود که برای درآمدهای حاصل از این امر، برنامه‌های توسعه‌ای ویژه‌ای تنظیم کند و در پروژه‌های بزرگ اقتصادی به نفع همگان سرمایه گذاری کند تا همه شهروندان کشور از آن بهره‌مند شوند.
- 3- نیاز است تا امارت اسلامی مطالعه دقیق و جامعی در مورد معادن افغانستان انجام دهد. یا تلاش کند تا به تحقیقات دقیق و جامعی انجام شده از سوی خارجی‌ها دسترسی پیدا کند.
- 4- امارت اسلامی باید روند اکتشاف و استخراج مواد معدنی را از هم جدا کند، ابتدا اکتشاف مواد معدنی صورت گیرد و سپس برای استخراج واگذار شود.
- 5- امارت اسلامی همچنین کشورهای دیگر را تشویق کند تا پروژه‌هایی را که در زمان جمهوریت به آنها داده شده بود و اکنون ناقص مانده‌است، تکمیل کنند.

منابع

¹ عزت الله بدلون، مس‌عینک کان؛ ارزبنت، کاری پرمختگ او پر ورندي يي شته خندونه، درياست الوزار اقتصادي مرستيال دفتر انټرنېټي پانه، د خپرېدو لېنک: DPMEA |

² China in Eurasia Briefing: Is China Finally Ready to Cash in on Afghanistan's Resources, Radio Free Europe Radio liberty, published date: July 31, 2024, access link: China in Eurasia Briefing: Is China Finally Ready to Cash in on Afghanistan's Resources? (rferl.org)

³ World Bank Group, Q&A: Aynak and Mining in Afghanistan, published date: April 2, 2013, access link: Q&A: Aynak and Mining in Afghanistan (worldbank.org)

⁴ China in Eurasia Briefing: Is China Finally Ready to Cash in on Afghanistan's Resources, Radio Free Europe Radio liberty, published date: July 31, 2024, access link: China in Eurasia Briefing: Is China Finally Ready to Cash in on Afghanistan's Resources? (rferl.org)

⁵ عزت الله بدلون، مس‌عینک کان؛ ارزبنت، کاری پرمختگ او پر ورندي يي شته خندونه، درياست الوزار اقتصادي مرستيال دفتر انټرنېټي پانه، د خپرېدو لېنک: DPMEA |

⁶ India resumes visa issuance for Afghan nationals, Khama press, published date: July 27, 2024, available ate: India resumes visa issuance for Afghan nationals - Khaama Press

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنمندی پالیسی ها در افغانستان و منطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: csrskabul@gmail.com info@csrskabul.com

وب سایت: www.csrskabul.net - www.csrskabul.com

 : +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrskabul.com

info@csrskabul.com